

Anerkendelse og prekær objektivitet: Facts og fortællinger om hashafhængighed

Morten Nissen

I: Thorgaard, K., Nissen, M. & Jensen, U.J. (2010). *Viden, Virkning og Virke. Forslag til forståelser i sundhedspraksis*, Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag, s. 131-170

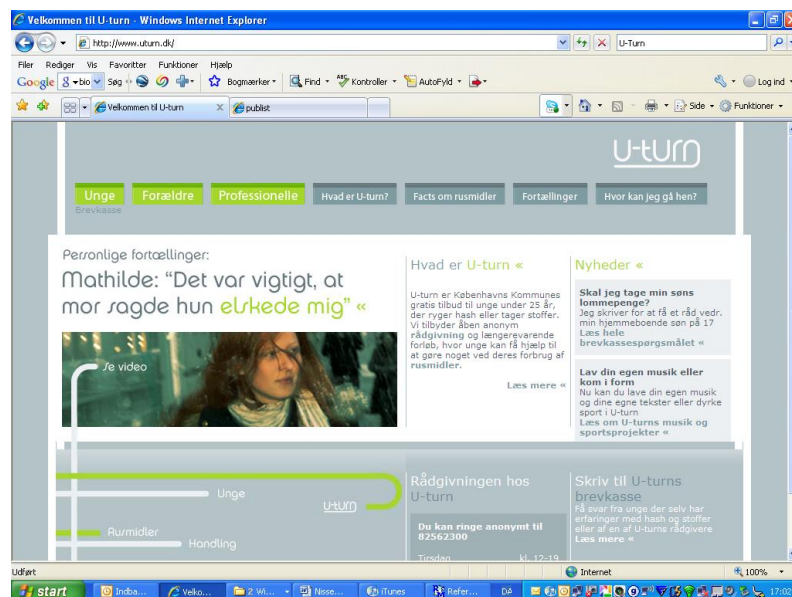
Introduktion

Ligesom i det foregående kapitel skal vi her beskæftige os med den prekære, omkæmpede og forhandlede objektivitet, som er knyttet til en bestemt lidelse eller et bestemt problem, og med hvordan mere eller mindre troværdige fortællinger om denne lidelse formidler anerkendelse eller underkendelse af subjekter, på tværs af professionelles og berørtes kontekster. Jeg skal imidlertid også prøve at gå lidt længere med spørgsmålet om anerkendelse og det narrative blik, som blev rejst af Nanna Johannesen i sidste kapitel. Det hænger sammen med, at den praksis, som vi her skal se kritisk på, selv til dels er informeret af dette narrative blik.

Vi skal primært diskutere hjemmesiden for den københavnske institution for ”unge, der har problemer med hash og andre rusmidler”, U-Turn.¹ På denne hjemmeside, som med rette er berømmet blandt socialarbejdere inden for feltet, udfoldes og begrundes en *anerkendelse* af unge hashafhængige og deres pårørende.

Figur 5.1. – www.urn.dk

I den almindelige sprogbrug er anerkendelse en værdsættende social gestus: Der gives udtryk for, at et menneskes egenskaber eller handlinger er set og vurderes positivt. Denne betydning er taget med over i den danske reception af ”appreciative inquiry” (”værdsættende/anerkendende undersøgelse”) som en form for organisationskonsultation, der fremhæver styrker frem for svagheder, og derfra bl.a. udvidet i ”anerkendende pædagogik”, hvor barnets/den lærendes oplevelser og følelser spejles og dets handlinger (også de problematiske) fortolkes som udtryk for positive intentioner, samt i allehånde varianter af kognitiv, klientcentreret, løsningsfokuseret og – mest eksplicit – narrativ terapi, rådgivning, coaching m.v., hvor anerkendelse på forskellige måder står centralt.

¹ Se figur 5.11 samt <http://www.urn.dk/>. Alle URL-referencer er til hjemmesider pr. januar 2009.

Ofte bliver sådanne koncepter præsenteret sammen med forsikringer om, at negative og positive fortællinger har en vældig magt – formentlig netop fordi man i udgangspunktet er skeptisk over for, hvad en rent sproglig eller symbolsk anerkendelse egentlig er værd (klichéer: medaljen til den lemlæstede soldat, direktørens store ord om sine trofaste, men fortsat lavtlønnede medarbejdere, det nedslidte ægteskabs ”jeg elsker dig” osv.) – og altså med en udtalt, men ganske tvivlsom, udlægning af denne skepsis som en temmelig absurd forestilling om, at sproget, og det der siges, er ligegyldigt. Dette kapitel tager sit afsæt i en helt anden fortolkning af den folkelige skepsis: Som en insisteren på, at sproglige ytringer, som alle andre handlinger og objekter, skal ses i deres sammenhæng og ikke for sig selv – fordi deres betydning, både som effekt og som semantik, afhænger af den sammenhæng.

Og det er netop her, *objektivitet* kommer ind i billedet. I forlængelse af en praksisbaseret epistemologi med marxistisk baggrund (som for eksempel beskrives hos Ilyenkov 1977, Jensen 1983, Jensen 1992, Marx 2008, Wartofsky 1979, men som hvad dette angår, har mange lighedstræk med andre traditioner som for eksempel Berger & Luckmann 1966, Foucault, 1973, Latour 2005) betragtes ”det objektive” her som noget, der hverken ligger uden for eller er lukket inde i rent sociale, sproglige og kommunikative relationer, men som derimod etableres og sanktioneres i *praktiske* sammenhænge, og derigennem *formidler* anerkendelse eller underkendelse af subjekter. Begrebet ”objekt” eller ”objektivitet” rummer altså ingen bekendelse til en filosofisk realisme eller essentialisme. Med begrebet om formidlet praksis som indfaldsvinkel (frem for kun sprog eller fortællinger) træder de materielle, eksistentielle og politiske forhold ind i synsfeltet, som er med til at give, fratage eller forvandle indhold til det, der alt for ofte blot lanceres som en anerkendende ”metode” – men ikke som en given verden af ting eller essenser, hvis afgrænsning og betydning kan beskues af en guddom uden for rækkevidden af den menneskelige praksis. Hvis det objektive er noget, der findes, så er der altid også nogen, der finder det, og oftest nogen, der har opfundet og fremstillet det.

I forlængelse af en sådan tilgang kan man i øvrigt også bedre spørge, *hvorfor* anerkendelse egentlig er så vigtig for mennesker. De interaktionistiske og diskursive psykologier, som er dem, der mest har interesseret sig for de praksisser, hvor anerkendelse er på spil (for eksempel Edwards & Potter 1992), har det med simpelthen at forudsætte, at det er det (ligesom i øvrigt fænomenologisk sociologi som for eksempel Schutz (2005)). Hvis anerkendelse er en logisk forudsætning for socialt gyldig subjektivitet, så behøver man i princippet ikke mere, fordi det samtidig er en præmis for den forskning, der overhovedet tematiserer subjektivitet. Men logik er ikke nok i praksis. I eksemplerne i dette og det foregående kapitel er anerkendelse et presserende spørgsmål for levende mennesker. I min faglige horisont er det i de eksplicit kritiske traditioner, at man kommer på sporet af et svar på, *hvorfor* det er det. I ”den kritiske teori”, det vil sige hos Honneth (2003), etableres svaret *ex negativo*, forankret empirisk i de former for lidelse, som en manglende anerkendelse indebærer. I ”den kritiske psykologi” begrundes, også på empirisk grundlag, en positiv teori om menneskers ”produktive behov” for handleevne, altså for (anerkendt) deltagelse i den fælles skabelse af og kontrol med livsbetingelserne (Osterkamp 1976). I begge disse traditioner knyttes behovet for anerkendelse an til en opfattelse af, at anerkendelse er noget, der ikke bare tildeles som et metodisk trick, men som derimod tilkæmpes gennem politisk-kulturelle forandringer (ligesom også hos Taylor 1995), samt til en kritisk humanisme, der på bestemte måder begrundet disse forandringers nødvendighed.

Trods mit afsæt i en sådan folkelig og teoretisk skepsis over for ”anerkendende metoder” udgør teksten her på sin vis alligevel også en anerkendelse af det anerkendende arbejde. Institutionen U-Turn betragtes her som en prototypisk praksis,² der tilskrives en relevans for en frontlinje i

² At se det på denne måde indebærer, paradoksalt nok, som noget af det første, at man besinder sig på en sådan praksis’ heterogenitet – dels er den sammensat af aktører, der trækker i forskellige retninger, dels kan – som vi skal se – dens

udviklingen af arbejdet med unge misbrugere. Når aspekter af denne prototypiske praksis artikuleres i teksten her, er det ganske vist ikke simpelthen i form af idealbeskrivelser, sådan som det oftest er tilfældet med praksisbeskrivelser, for eksempel inden for de psykoterapeutiske eller pædagogiske områder – og sådan som vi kan læse det på U-Turns hjemmeside. Tværtimod indebærer den kritiske tilgang, at jeg først fremskriver en mulig fortælling om deres praksis, hvor den ses som problematisk; den bliver så at sige (med et narrativt udtryk) ”eksternaliseret” som noget, U-Turns praktikere kæmper med og mod.

Derefter vil jeg trække kritikken delvist i land ved at fremstille en anden side af sagen, og af U-Turn, som jeg selv mener, der er flere udviklingsperspektiver i.

Forhåbentlig virker også denne kritiske forskning anerkendende tilbage på U-Turns praksis – men på den måde, at den også søger at øve indflydelse på, hvad det er, U-Turn anerkendes for.³

Og forhåbentlig kan hele denne diskussion også hjælpe med at belyse begrebet anerkendelse lidt nærmere – det vender jeg tilbage til sidst i kapitlet.

Fortællinger ved siden af facts

Fra forsiden af U-Turns hjemmeside kan man, måske lidt overraskende, klikke sig videre ind på en side, der hedder ”Facts om rusmidler”.⁴ Lidt mere utraditionelt, måske, er fanebladet ved siden af: ”Fortællinger”,⁵ hvor brugere og pårørende i tekst og videoklip med interviews, multimedieshow og musikvideo fortæller om deres erfaringer og oplevelser.

Her finder vi altså den objektive, professionelle viden om stofferne, misbruget og afhængigheden side om side med personlige erfaringer. Som de står der, som faneblade, ser det ud, som om de slet ikke har noget med hinanden at gøre, ud over at U-Turn har lagt hjemmeside til, og den spontane tanke er nok, at det let kan forklares med, at de angår forskellige slags forhold, to adskilte domæner. Det hænder ganske vist, at domænet af objektiv viden støder synligt og frontalt sammen med domænet af personlig erfaring. Når det sker, er det ”facts”, der vinder, som her:

Tit kan man opleve at man tænker 'bedre', man bliver mere kreativ eller 'filosofisk'. Dem der ryger hashen, kan opleve at deres evne til at tænke på et højere plan forbedres. Videnskabelige forsøg viser dog at man bliver dårligere til det.⁶

Men det sker kun undtagelsesvist. Det generelle billede på hjemmesiden er en særdeles fredelig sameksistens mellem professionelle og folkelige erfaringer, og deres objekter og objektiviteter. De to slags viden supplerer hinanden ganske gnidningsfrit. Umiddelbart kan vi altså se de to faneblade som udtryk for en Kleinman'sk (1988) anerkendelse af ”illness” (oplevelsen af at være syg) ved siden af ”disease” (de professionelles diagnostiske begreber).

Denne anerkendelse er imidlertid, som nævnt, *indsat som professionel metode*. Det er ikke en neutral udefrakommende antropolog, der har etableret de to faneblade, men de professionelle selv. Og hensigten er ikke en ren beskrivelse, men et sæt af praktiske formål knyttet til institutionens virke, herunder opbyggelige formål, der implicerer forandring af læsernes viden og holdninger – for

(relative) enhed artikuleres i principielt forskellige retninger. Så alene det at tale om (og anerkende) ”U-Turn” som et entydigt objekt eller en entydig aktør er i en vis forstand allerede et overgreb. Det ser vi nærmere på længere henne i kapitlet. Se evt. om prototypebegrebet og om de forbundne anerkendelsesspørgsmål som aspekt ved praksisforskning i Mørck & Nissen (2001, 2005), Nissen (2004c, 2009).

³ Teksten her indgår i en løbende, sporadisk dialog med folk fra U-Turn, bl.a. koblet til min undervisning på Københavns Universitet. Stor tak til min gode ven Unna Madsen (leder), og til Sonny Kaasing Nielsen, Didda Larsen og Mikkel Wiese (medarbejdere) fra U-Turn, som jeg har diskuteret en del med, samt til stud. psych. Anna Fjeldsted, Camilla Printz og Nicolas Huyot Dreier, som har bidraget med centrale pointer til diskussionen.

⁴ http://www.uturn.dk/content/dk/facts_om_rusmidler.

⁵ <http://www.uturn.dk/content/dk/fortallinger>.

⁶ http://www.uturn.dk/content/dk/facts_om_rusmidler/hash

eksempel oplysning til og invitation af relevante brugere, men også udvikling af positive forventninger til éns eget, en pårørendes, en elevs eller en klients evt. behandlingsforløb. Fortællingerne er altså her selv et produkt af den professionelle indsats.

Et kritisk modernistisk blik: Selvbedrag og fagligt snæversyn

For at forstå hvordan facts og fortællinger *konstrueres* som tilsyneladende parallelle og jævnbyrdige slags viden i en sådan professionel sammenhæng, og med hvilke slags baggrunde og konsekvenser, skal vi først tage en tur tilbage i forrige århundrede. Dengang dominerede nemlig den på mange måder ”modsatte” tænkemåde vores opfattelse af faglighed i socialt arbejde, og den gør sig stadig gældende mange steder. Denne ”gammeldags” tænkemåde vil jeg her – med henvisning til fremstillinger hos bl.a. Latour (1993), Lyotard (1996), MacIntyre (1984), og Zizek (1993) – omtale som *kritisk modernisme*: Den grundopfattelse, at en omkalfatring af ikke blot naturen, men samtidig også erkendelsen og samfundet/os selv, er nødvendig. Ifølge denne tænkemåde er der to afgørende grunde til, og måder hvorpå, de to vidensformer slet ikke *kan* være parallelle og upåvirkede af hinanden og altså heller ikke uden videre kan ”anerkende” hinanden.

For det første: Stofmisbrug og afhængighed er et problem i selvforholdet. Det er netop den unges forsøg på selv at håndtere sit hverdagsliv og selv at indplacere og prioritere rusmidler i det, der er slået fejl. Dette er netop kernen i diagnosen ”stofafhængighed” (ICD10: F12.2):

*A cluster of behavioral, cognitive, and physiological phenomena that develop after repeated substance use and that typically include a strong desire to take the drug, difficulties in controlling its use, persisting in its use despite harmful consequences, a higher priority given to drug use than to other activities and obligations, increased tolerance, and sometimes a physical withdrawal state.*⁷

Det er derfor, han eller hun må have professionel, vidensbaseret hjælp for at komme ud af den afhængighed, som hans eller hendes egen selvforståelse er gerådet i. Vi ved ganske vist, at mange *andre* unge faktisk kommer ud af afhængigheden uden professionel hjælp, men det er i sagens natur ikke dem, der kommer i U-Turn. For dem er det netop karakteristisk, at deres selvfortælling i større eller mindre grad har været et *selvbedrag*,⁸ og dette endda i en sådan grad, at selv når de har taget skridtet og erkendt, at de må gå i behandling, så er det stadig uhyre ambivalent – der er stadig et stort mål af terapeutisk ”modstand” (se for eksempel Khantzian 1977, Revstedt 1995, Watzlawick m.fl. 1967).

Men *for det andet* kan også de professionelles viden kritiseres for at blive for enerådende og snæver (se, som aktuelle varianter, for eksempel Asmussen & Jöhnke 2004, Dreier 2008, Kolind 2007, Sørensen 2003). Traditionelt har den begrænset sig til en veldefineret sygdom håndteret i en institutionel ramme, og det kan være en vigtig medvirkende grund til, at det, når det kommer til stykket, er småt med succeser i behandlingen på dette område. Ikke kun på den måde, at rækkevidden og effekten er begrænset, men også sådan, at betydningen af selve behandlingen, når den anskues i et bredere perspektiv (end som ”effekt”), ofte er negativ såvel som positiv, fordi den har en række ”stemplende” utilsigtede konsekvenser. For at forstå behandlingens konkrete betydning for de unge i deres hverdagsliv, som de lever det, må man spørge dem selv. Det kritiske blik rettes altså her den anden vej: De professionelle har også brug for de unges viden for at komme ud over de særlige professionelle former for selvbedrag.

Ud fra disse to kritiske betragtninger skulle man forvente to tilsvarende og modsatrettede måder, hvorpå de to perspektiver ikke bare supplerer hinanden, men forandres i mødet med hinanden.

⁷ <http://www.mentalhealth.com/icd/p22-sb03.html>.

⁸ Begrebet selvbedrag hentes her ind fra filosofien (Jensen 1984) som et begreb, der er neutralt over for de forskellige varianter i psykologisk teori, men som her peger på det grundforhold, som er konstituerende for næsten al psykologisk behandling, at klientens opfattelse af problemet er en afgørende del af problemet selv.

De unges perspektiv på sig selv og deres liv udvikles gennem mødet med behandlerne på den måde, at det selvbedrag, som de var indfanget i, mens de var afhængige, gradvist forandres til højere niveauer af selvindsigt. Fortællingerne dokumenterer ud fra denne betragtning vejen frem imod den mere sande viden, som konvergerer med de professionelles. Behandlernes professionelle snæversyn må omvendt også forandres for at kunne rumme mødet med de unges hverdagsliv. Man må altså lancere et bredere fagligt, videnskabeligt paradigme for psykosocial behandling, som ikke stirrer sig blindt på diagnosen, personen, hjernen, eller blot på den terapeutiske samtale. Inden for dette paradigme må behandlernes hidtidige specialviden også kunne forstås – men netop som en mindre væsentlig side af sagen.

Hjemmesiden med dens facts og fortællinger er set fra den vinkel et vidnesbyrd om en faglig revolution, der sigter mod en inddragelse af brugernes perspektiver og i den bevægelse endda problematiserer misbruget og afhængigheden som definerende kategorier. Med den indfaldsvinkel kan vi også bedre forstå, hvorfor hjemmesiden faktisk kun ganske få steder anvender begreberne ”afhængighed” og ”misbrug”.

Nu kunne man tro, at en sådan gensidighed mellem de to perspektivers forandring er noget ganske nyt. Det er da også meget *moderne*, som sagt; men som sådan har det også allerede en del år på bagen og er allerede gammeldags. Modsigelsen og gensidigheden mellem disse forvandlinger er faktisk karakteristisk for det 20. århundredes epistemologi i psykosocial behandling. Det meste psykologi er i virkeligheden i den forstand kommet til verden som en slags kritisk psykologi. Det ”moderne” er i psykologien en stadig revolution af videnskaben og af selvet på én gang. De videnskabelige landvindingers fagre nye verden er endemålet for den proces, hvor selvet lutres for sine illusioner, og danner samtidig det fællesskab, der byder det nyvundne selv velkommen. De psykologiske metamorfoser og renselser er beviser for videnskabens sandhed og magt. Begge forvandlinger forlener således hinanden med virkelighed, med *kritisk objektivitet*.

Det begyndte med Freud, som gjorde op med medicinens hidtidige modstilling mellem en mekanisk krop og et rationelt subjekt, og grundlagde et fællesskab af (relativt, altid kun relativt) videnskabeligt reflektive forskere og subjekter, behandlere og klienter, analytikere og analysander.⁹ Siden Freud har de fleste store psykoterapeutiske traditioner – undtagelserne ser vi på om lidt – etableret, hvad man lidt dristigt kunne kalde *epistemologiske brud*, ikke bare i deres faglige cirkler, men i hvert enkelt terapeutisk forløb.

Begrebet ”epistemologisk brud” stammer fra Canguilhem (1991), som brugte begrebet om kvalitative skift i en faglig tradition (medicinen), og efterfølgende har Althusser brugt det om marxismens etablering som ”videnskabelig socialisme” i Marx’ sene værker. Her bruges begrebet om et samspil mellem brud i ”traditionen” og i psykoterapiens mikro-processer. Den drejning begrundes jeg i den anerkendelse af subjektivitet, som er uomgængelig i enhver samfundsvidenskab, og som medinddrager de udforskede som berørte og endda i princippet medforskere – sådan som det siden Freud er sket i de moderne psykoterapeutiske traditioner. Under alle omstændigheder er der tale om fundamentale skift i opfattelser af verden, selvet og erkendelsen. Og kernen i psykoterapien er, at udfrielsen slet ikke består i at ”løse” problemet, men i at omdefinere det – og hele selvforståelsen og hverdagslivet med.¹⁰

Objektivitet er altså i en sådan psykosocial behandling noget, som opløses og genetableres i en kritisk proces, der rummer et epistemologisk brud for de professionelle og brugerne på én gang. Eksempelvis kunne en gestaltterapeutisk proces opløse den fremmedgørelse og usamtidighed, som

⁹ Se også herom også Hacking (1995: 195) – eller Pat Barkers skønlitterære fremstilling i hendes *Regeneration*-trilogi.

¹⁰ Jeg beskriver det her som ”moderne”, men det er på en måde også en ældgammel grundfortælling, som vi her møder, i forskellige skikkelser: Myten om den falske og skadelige selvkontrols hybris, og om forløsning gennem åbenbaring. Især analyser af 12-trinsbehandling og Anonyme Alkoholikere (hhv. Narkomaner) peger på en sådan kontinuitet bagud til det førmoderne (Steffen 1993, Valverde 1998, Valverde 2002).

misbrugets vane var udtryk for, og som en traditionel psykoanalytisk eller adfærdsterapeutisk tilgang blot ville bekræfte, for i stedet at lade både rusen og den smerte, som den tildækker, træde frem som autentiske udtryk for personens eksistens og relationer i nuet. Eller en socialpædagogisk opdragelse som i 1970'ernes behandlingskollektiver for narkomaner, Hassela (Englund & Hassela-kollektivet 1980) og Fjordhøj-miljøerne (Hegland 1982) ville udgøre en praktisk omdefinering af ikke bare stofbruget, men hele misbrugerens liv og dannelsehorisont, til et spørgsmål om at finde tilbage til en tabt arbejderkultur, som de traditionelle middelklassedominerede behandlere ikke kendte, men som blev realiseret i behandlingskollektivernes "alternative samfund".

U-Turns hjemmeside kan med lidt god vilje læses på en tilsvarende måde, som en sådan kritisk modernisme. Fortællingerne er ikke synderens perspektiv, men den angrendes. Det er frelserhistorier – og netop som sådan kan de ses som et stærkt udtryk for en "ny faglighed", som U-Turn repræsenterer. De unge sanktionerer U-Turns revolutionerende autenticitet, og U-Turn sanktionerer de unges frelse.

Common sense

Men der er også en anden og mere aktuel måde, det kan læses på, og som forklarer produktionen af den fredelige sameksistens mellem facts og fortællinger på en helt anden måde: Det kan hævdes, at de to perspektiver – de professionelles og de unges – *fra starten af* har bygget på de samme kilder og er formet af hinanden – at de altså, snarere end gensidige forvandlinger, repræsenterer viden som en fælles mening, en *common sense*.

På den ene side kan det hævdes, at videnskaben selv er ved at blive transformeret til en formalisering af common sense.¹¹ Den er ikke længere ordnet i sammenhængende teoretiske systemer, der bryder radikalt med hverdagsforståelsen eller med hinanden. Her er ingen esoterisk dybdepsykologi eller spekulativ revolutionær dialektik, som skal omkalfatre sine proselytters verden eller verdensbillede. I stedet er sat vidensformer, der er pragmatisk minimalistiske, alment tilgængelige og kan kombineres frit. Idealet er at publicere enkeltstående facts i *Nature* eller *Science*, bredt tilgængeligt for videnskabsjournalisternes omsætning til morgendagens tv-nyheder. I det herskende bibliometriske blik på videnskaben er Bjørn Lomborg alle tiders største danske forsker – til stor ærgrelse for dem, der kender substansen i de vidensfelter, som han reducerer så effektivt til demokratisk letforståelige bundlinjetal. Hovedstrømningen i denne post-moderne videnskab er bygget op som ikke-metafysisk positivisme, som en rent formel, men pragmatisk relevant proces, efterhånden løsrevet fra sin oprindelige forudsætning om en kumulativ teoribygning gennem systematisk falsifikation af sammenhængende hypoteser.¹²

Et eksempel er netop WHO's diagnosesystem ICD, som er blevet frakoblet ætiologi (årsagsforklaringer) og i stedet tilkoblet evidensbaseret praksis. Diagnoser er udformet rent deskriptivt og neutralt, netop med henblik på at kunne bruges smidigt i lokale forhandlinger om og sanktioneringer af objektivitet. Man behøver blot betragte, hvor ubesværet "subjektive" og "objektive" aspekter blandes i ICD 10's ovenfor (s. 4) citerede definition af "stofafhængighed": Det "objekt", som her beskrives, inkluderer sådanne ting som stærke ønsker, vanskeligheder med selvkontrol, hensynsløs brug og urimelig prioritering. Hvem skal egentlig afgøre, hvad disse begreber betyder, og hvad de fortæller om den konkrete persons problemer, hvis de professionelle forholder sig neutralt? Et første svar er personen selv. Men som vi også så det hos smertepatienterne i sidste kapitel, er det næppe helt så enkelt: Pårørende, arbejdsgivere, sagsbehandlere, lærere og

¹¹ Påstanden bygger bl.a. på Horkheimer & Adornos kritik af positivismen i hovedværket *Oplysningens Dialektik* (1969), men kan også referere til Lyotards beskrivelse af viden i det postmoderne samfund (1996).

¹² Men spørgsmålet er, om ikke de samme anti-metafysiske og pragmatiske epistemologiske forudsætninger genfindes i eksplicit postmoderne eller "post-kritiske" sidestrømninger, som for eksempel i de deskriptive empiriske metafysikere i aktør-netværk-teorien (Latour 2005, Mol 2002) eller visse former for post-strukturalisme (Rose 2005, Rose 1999).

mange andre vil i praksis også give deres besyv med. ”Afhængighed” er og bliver noget så paradoksalt som en ”viljens sygdom” (Valverde 1998), der kommer til udtryk og defineres i selvforhold og intersubjektive forhold. Når man giver afkald på en absolut eller revolutionær metafysik, hvorudfra man kan diagnosticere og overvinde selvbedrag, så bliver begrebet, uanset ICD’s formalisering, indholdsbestemt i disse lokale forhandlinger.

Diagnosen, som skulle være de professionelles begreb om *disease*, er således i den forstand allerede et ”grænse-objekt”, et objekt med forskellig og alligevel fælles betydning, beregnet til at formidle mellem meget forskellige perspektiver og erfaringshorisonter (Bowker & Star 1999).

På den anden side er de unge, deres forældre og andre almindelige mennesker, i deres hverdagslige og ”subkulturelle” selvpfattelse, efterhånden også allerede selv formet i en bestemt psykologisk videnskabs billede: Vi tænker os selv formidlet af abstrakt biologisme og individualisme inden for rammerne af en pragmatisk instrumentel rationalitet. Vi tror, vi er hjerner (Rose 2007). Vi forholder os først pragmatisk, farmakologisk, til den oplevelse, nydelse og problemløsning, som rusmidlerne giver; derefter forholder vi os lige så pragmatisk, psyko-educativt og neuro- & kognitionspsykologisk informeret, til det problem, som denne pragmatik giver os. Hvor de unge hippier, som Paul Willis beskrev (1976), i deres farmakologiske ontologi og metafysik lagde vægt på et radikalt brud med vestlig filosofi og levevis (at ryge hash og tage trips var at komme om på den ”hippe” side af en symbolsk barriere) – så er de etnografiske kodeord for årtusindskiftets subkulturstudier tværtimod hedonisme og instrumentel pragmatik (Gomart & Hennion 1999, Parker m.fl. 2001, Sørensen 2003, Szmigin m.fl. in press).

Fitness-orientering

Lad os da se lidt nærmere på hjemmesiden i lyset af en sådan *common sense*. Når U-Turn’s designere af hjemmesiden skal præsentere dens nyskabelser for en beundrende offentlighed af misbrugsbehandlere,¹³ kalder de dens banebrydende faglighed for ”fitness-orienteret” med henvisning til, at fitnesscentre lokker kunder til med reklamer, der ikke viser de tykke og slappe, som har mest brug for dem, men de slanke og stærke brugere, som potentielle kunder gerne vil identificere sig med.

Vi ønsker alle at inkludere og ikke at medvirke til marginalisering og stigmatisering af de mennesker, vi møder i vores arbejde. Disse idealer er udbredte mange steder i landet – særligt hvor elementer af systemisk tænkning har vundet indpas. Dette er også tilfældet i U-turn, hvor vi anvender løsningsorienterede, narrative og coaching-inspirerede elementer i vores samtaler med unge, forældre og professionelle. Vores erfaringer siger, at de unge føler sig mødt, accepteret og anerkendt, når vi anvender disse tilgange. Alt dette er med til at øge deres motivation til forandring, deres selvværd og deres styrke til at rykke i deres liv. Ved at kommunikere ’fitnessorienteret’ taler vi til folks ønsker, forhåbninger og drømme. Dermed er der ikke behov for, at forældre eller unge skal ’erkende’ og føle skyld over, at de ikke har slået til. (Larsen & Wiese 2008: 31)

Hjemmesiden har selvfølgelig også, ligesom reklamer, den funktion at lokke relevante brugere til og give et positivt indtryk af ”firmaet”; og dette kan i sig selv begrunde, at dens sprog og idealer er tilpasset brugernes. I forlængelse heraf kan vi nu læse hjemmesidens meget sparsomme brug af ordene ”misbrug” og ”afhængighed”, ikke som et oprør med traditionel faglighed (som vi gjorde ovenfor, s. 5), men mere som en journalistisk tilpasning, der undviger at støde og stemple brugerne, men alligevel dybest set fastholder begrebernes tænkemåder. I det 20. århundredes gammeldags moderne, kritiske epistemologi ville dette svare til ”overfladen”, det ”presenting problem”, som terapeut og klient først mødes omkring, og som derefter netop måtte *overskrides og omdefineres*. Men den reklameagtige ”fitness-orientering” rækker meget dybere og længere her.

¹³ I tidsskriftet STOF, se <http://www.stofbladet.dk/>.

For det første har U-Turn de folkelige opfattelser af afhængighed at takke for hele sin eksistens. I 1990'erne var Københavns Kommunes politik over for unge stofmisbrugere præget af et ønske om at integrere indsatsen i alle institutioner og projekter for unge, snarere end at etablere specialiserede foranstaltninger. Misbrug af rusmidler blev betragtet som typisk ét af en række sociale problemer i de unges liv, og endda ét, som det oftest var en dårlig ide at stirre sig blind på, fordi det fastlåste indsatsen, stemplede den unge, og også medførte en særdeles uheldig udstødelse og ansvarsfralæggelse fra de andre institutioner. Indsatsen mod misbrug skulle ”sniges ind ad bagvejen”, hed det i en policy formulering fra 1999.¹⁴ Da U-Turn blev oprettet som specialforanstaltning i 2004, kunne institutionens navn således opfattes som et passende udtryk, ikke alene for håbet om at vende unge stofmisbrugeres deroute, men også for hvordan kommunens tilgang havde ændret sig. Det, der fik Københavns Kommune til at foretage en sådan kovending på dette område, var behovet for at kunne fremvise en synlig indsats i den politiske og mediebarne debat, som med jævne mellemrum blussede op, og hvori forestillingen om velafgrænselige enheder af misbrug og afhængighed af bestemte stoffer spillede en vigtig rolle.¹⁵ Dertil kom et konstant pres fra rådvilde sagsbehandlere, som savnede veldefinerede ”foranstaltninger” at henvise de unge til, hvis rusmiddelbrug vanskeliggjorde deres sager.

For det andet er U-Turns tale til (og med) ”folks ønsker, forhåbninger og drømme” ikke kun noget, der kendetegner den indledende kontakt. Tværtimod er det måske centralt for U-Turns ”løsningsorienterede, narrative og coaching-inspirerede” tilgang gennem hele forløbet. Og hjemmesidens fortællinger markerer for nogle ikke kun begyndelsen, men også afslutningen på sådanne forløb, som produkter af de aktiviteter, de har været engageret i på U-Turn. Musikvideoen ”Brevet”,¹⁶ som vi skal se lidt nærmere på nedenfor, er således resultat af en ”aftengruppes” arbejde henover foråret 2007. Den viser i en poetisk rap, en *hip-hop-battle* på 10 minutter, hovedpersonen Jacks kamp mod fristelser fra sit onde alter ego (med hat), Jack-Ass, som er den personificerede hashafhængighed. Jack flygter fra Jack-Ass og hans hashrygende venner, og i den sidste scene kaster han en flaskepost i havet med sin historie – og finder sammen med en gruppe andre unge flaskekastere. Se figur 5.2.

Figur 5.2. - Brevet

Kigger vi nærmere efter, er denne og de andre fortællinger da også nok historier om frelse, men ikke om åbenbaring. De er ikke egentlig udtryk for, at de unge har tilegnet sig behandlernes nye begreber og nye livssyn, sådan som det typisk er

¹⁴ Indscannet til <http://mnissen.psy.ku.dk/Undervisning/soejle/KKFAFpjece.htm>.

¹⁵ Det er naturligvis ikke kun et københavnsk fænomen. Når antallet af stofmisbrugere i behandling i Danmark voksede fra 4.407 til 12.317 mellem 1996 og 2004 (Sundhedsstyrelsen 2005a, 2005b), så hænger det sammen med, at en ny sygdom anerkendes i behandlingssystemerne: Hashafhængighed. Et andet godt eksempel på, hvordan samspillet af nyhedsmedier og politikere former et institutionelt felt for socialt arbejde, er i øvrigt historien om hele narkobehandlingsområdet i 1960'erne, som kan læses hos Winsløw (1984).

¹⁶ <http://www.urn.dk/content/dk/fortallinger/brevet>.

tilfældet, når brugere af psykoterapi (se for eksempel Mearns & Dryden 1990) eller ”clean narkomaner” i Narcotics Anonymous-regi, fortæller om sig selv. Tværtimod er det de unges egne begreber og deres eget givne populærkulturelle univers, som vi bevæger os i, fra start til slut.¹⁷ Påstanden er vel at mærke ikke, at faglighed er fraværende. Nogle læsere vil her genkende ”eksternalisering” som et af de elementer, der bruges fra den ”narrative” rådgivningsmetode: Stoftrangen og med den misbruget eller afhængigheden, som ellers var et ”subjektivt” træk ved hovedpersonen Jack og de andre unge, er blevet gjort til et eksternt objekt i figuren Jack-Ass, som kan bekæmpes. Det er de unge selv, der har fundet på historien, men det er de professionelle, der har gjort det muligt og skabt rum og hjemmesideplads til den; ikke fordi den fortælling (nødvendigvis) er ”sand”, men fordi den på bestemte måder er *anerkendende* og dermed *opbyggelig*.

Men inden vi om lidt overvejer implikationerne af denne særlige fag- og opbyggelighed, skal vi dvæle lidt ved, hvordan objektet ”hashafhængighed” etableres i en sådan common sense.

Grænseobjektet ”afhængighed” og dets løse forankringer

Som vi så i historien om U-Turns tilblivelse, etableres objektet ”hashafhængighed” i en synlig konkret forhandling. Selvom den københavnske ekspertise i 1990’erne afviste det (til fordel for ting som ”ungdom”, ”udstødelse” og endog ”Vilde Læreprocesser”), så kunne det samle andre og stærkere kræfter bag sig. Misbrug og afhængighed tilbyder, som en slags mytisk skyggeside af den dominerende autonomi-kultur, medievenlige og identifikationsinviterende dramaer. Nyhedsmediernes, hjemmesidernes, og de moderne behandlingsinstitutioners teknologiske strukturer modsvarer hinanden på bestemte afgørende måder: Dramaet udspilles mellem kilden, mediet og en masse af individuelle forbrugere/beskuere. De politiske og administrative konjunkturer begunstiger en alliance mellem topembedsfolk og de politisk stærkeste og mest højtråbende brugere og pårørende (dem, der fylder *mindst*, nu hvor U-Turn er en realitet), og de ønsker at afgrænse et specifikt problem om afhængighed, der kan fravristes en vag helhed af sociale forhold og påhæftes den unge som en moralfri og helbredelig sygdom, over for hvilken de pårørende tildeles positive roller. Afhængighed definerer en veletableret ekspertise med tilhørende domæne, patenterede koncept-metoder og specialiseringsmuligheder for stræbsomme psykologer og psykiatere såvel som for de mange mellemuddannede, der her som andre steder leder efter veje til akademisering. Afhængighed er endelig et objekt, som med sin (tilsyneladende) internationale standardisering passer som fod i hose med de styringsformer, der i samme periode sætter sig igennem i den offentlige sektor: Der er redskaber på markedet til at monitorere indsatsens målgruppe og effekt.

Hvis vi ser på disse lokale interesser og forhandlinger i et videnssociologisk perspektiv, så vil vi hæfte os ved, hvordan de opnår social gyldighed ved hjælp af en reference til noget uden for sig selv. Med Harold Garfinkel (1984) ville vi tænke, at selvom aktørerne godt er klare over, at det er i en forhandlingsproces, at objektet bliver etableret som noget, der regnes for ”objektivt”, så må de også hele tiden referere til en ”case of the real thing”, til noget, som for alle praktiske formål er uden for de sociale forhandlinger. Eller med Erving Goffman (1986), at objektets status ganske vist afhænger af den intersubjektivt forhandlede ramme, som det anskues i, men at denne ramme også selv må forankres i en realitet, som af alle implicerede defineres som værende uafhængig af betragteren og anvenderen, en ”primær ramme”. De nævnte lokale interesser og motiver er således måske ikke overraskende når de fremføres som sociologisk analyse, men de tåler ikke helt dagens

¹⁷ Det behøver selvfølgelig ikke betyde, at de unge står stille. Spørgsmålet bliver derimod, hvorvidt og hvordan dette kulturelle univers fremstilles i sin mangfoldighed, og udfoldes og udvikles. Her er vi ved et kreativt vækstlag, hvor en narrativ forståelsesramme kan forbindes med en kritisk kulturpædagogisk. Herom mere nedenfor.

lys som socialt gyldige grunde. Gyldige grunde kræver et højere formål, en højere sandhed, som ”transcenderer” lokale interesser og subjektive motiver. Hvis man derimod mærker hensigten, bliver man som bekendt forstemt.

Vi kan se flere varianter af en sådan ”transcendent” reference i feltet her.

Den første er selve *den internationale standard* – her især diagnosen og de evidensbaserede behandlingsformer. Det mest interessante træk ved denne standard er imidlertid dens ovenfor nævnte paradoksale evne til at forene global standardisering med smidig lokal tilpasning. Med henvisning til Paul Willis’ (2000) analyse af populærkulturens vareformer kan vi se den som en ”quasi-modo commodity”, en vare, der alligevel ikke helt opnår, eller som modificerer, vareformen. Willis’ analyse handler om ungdomskulturelle objekter som for eksempel rockmusik, påklædning – eller rusmidler. Her gælder det, at objektet på tværs af kulturer tilskrives en betydning i sig selv som signal for bestemte typer af tilhørsforhold. Objektet har imidlertid samtidig fetish-karakter, i den forstand at det skjuler den modsatte bevægelse, som faktisk giver det mening: Nemlig den, hvor de unge under vidt forskellige omstændigheder tilegner sig og forvandler de globale betydninger til deres egne lokale, som ikke behøver at have andet til fælles med hinanden end den tomme form selv. På samme måde er henvisningen til ICD 10 og til dokumenteret evidens på den ene side autoritativ, men på den anden side udpræget lokalt fortolkelig, og det betyder også, at den *som* transcendent reference er fundamentalt uklar i sit indhold. Så spørgsmålet står tilbage: Hvad betyder det overhovedet konkret, hvis man bliver diagnosticeret (eller genkender sig selv) som ”hashafhængig”?

Den anden transcendent reference er til *naturen*. I dette felt træder det frem i skikkelse af de føromtalt ”facts” om kroppen og herunder især hjernen og dens (evt. forstyrrede) regulering af trang, begær og nydelse, og om de forskellige stoffers kemiske og medicinske virkninger. Her har vi igen at gøre med en reference og en form for viden, der er universel og samtidig særdeles pragmatisk håndtérbar: Hjernens mekanismer og de farmakologiske effekter af stofferne er relativt uomtvistelige, men deres konkrete og lokale relevans er næsten uendeligt bøjelig. Hvad betyder det for eksempel håndgribeligt, at man kan spore rester af cannabis i blodet i hele seks uger efter indtagelse? Jo mere, dette spørgsmål undersøges på måder, som er relevante for konkrete unge, desto mere kontroversielle bliver resultaterne. Men hele dette omtvistede landskab af mellemregninger springes simpelthen over, og yderpunkterne blandes behændigt. Lige så urokkelig den biologiske viden synes at være, lige så pragmatisk kan den indsættes. Den slags facts glider smidigt og føjeligt ind i opbyggelige fortællinger. Fortællingerne på U-Turns hjemmeside er fyldt med sådanne faktuelle, men synligt ”villede” referencer til fysiologiske mekanismer. Under overskriften ”Hash gør tynd” kan man for eksempel læse:

Mange unge fyre vil gerne være større og have større muskler, men når man ryger hash, er der stor risiko for at blive tynd, uenergisk og få en generel dårlig sundhedstilstand. Det skyldes, at hash virker som det kvindelige kønshormon, østrogen, der hæmmer produktionen af det mandlige kønshormon, testosteron. Slipper man derimod hashrygningen og begynder at træne og få ordentlig kost, hæver man dermed også sin produktion af testosteron – og bliver større. Den sammenhæng kommer bag på mange af de unge. ”Som en af dem sagde til mig: ’Indtil nu har jeg ikke kunnet finde én eneste god grund til at holde op med at ryge hash. Den har du lige givet mig’,” fortæller Dirch.¹⁸

Citatet peger, som en tredje slags transcendent reference, på den følte og oplevede *erfaring*. De direkte berørtes udsagn om egen erfaring spiller som nævnt en stor rolle i dette felt, og ligesom den internationale standard og hjernen har denne reference en vis vægt og magt. At ”muskler giver mening” er således ikke noget, der kan eller skal problematiseres. Det *gør* det bare. Men igen, den

¹⁸ http://www.uturn.dk/content/dk/fortallinger/historier_om_en_u-turn/muskler_giver_mening.

konkrete virkelighedsstatus af de unges (viderebragte og redigerede) udsagn er alt andet end entydig.

Socialarbejderen Dirchs reference til en ung, som hævdede kun at have denne ene grund til at holde op med at ryge hash, kan ses som en retorisk manøvre: Grunden fremstår som gyldig, fordi den kan stå alene; den unge fremstår autentisk i sin rå afvisning af alle de andre gode grunde, og Dirch låner selv af denne autenticitet ved at anerkende den. De tre slags referencer giver hinanden legitimitet. Det er i fortællingen om den unge fyrs kamp mod den truende kvindelighed, der skjuler sig i stoffet, at en obskur fysiologisk viden gives relevans som Dirchs internationalt gangbare ekspertise i hashafhængighed, som igen omvendt er med til både at bekræfte at, og forme hvordan, ”muskler giver mening”.

Hvad det hele betyder konkret, er således, trods de transcendent referencer, et spørgsmål om den samlede fortællings opbyggelighed, snarere end dens ”sandhed”. Og hvad mere er, denne pragmatiske relativitet er temmelig synlig. Referencen til noget objektivt blegner for øjnene af os; man kan her tale om, hvad Hanson (1993) kalder ”hyper-reelle tegn”: tegn, som er vigtigere end det, de skal betegne. De transcendent referencer er måske nok stadig til stede, men de virker ikke længere som absolutte forankringer i en fælles metafysik. De hentes kun frem, pragmatisk målrettet, som et anker, der kan sænkes ad hoc, i tilfælde af hvad Nanna Johannesen i sidste kapitel kaldte det ”ontologiske uvejr”. Det ser altså ud til, at hvad der hos Garfinkel og Goffman var radikale konstruktionistiske påstande om, at ”the real thing” og ”the primary framework” blev etableret i den sociale interaktion, er rykket ind i aktørernes refleksivitet og rummes i deres pragmatik.

Her er den journalistiske formidling af viden og erfaring derfor også *primær* i forhold til dens videnskabelige fremstilling eller dens oplevelse. Det objekt, vi ser fremstillet på U-Turns hjemmeside, er således ikke en mere eller mindre tro kopi eller aftryk af en mere virkelig genstand, som findes et andet sted – i hashklubben, i hjerne-scanneren, i U-Turns rådgivningslokale, eller i den unges følte smerte. Nej, det er her, det sner.

Og den objektivitet, som forankres i hjemmesidens transcendent referencer, er, hvad vi kan kalde en *grænseobjektivitet*. Det er en pragmatisk bevægelig objektivitet, som er til for midlertidigt at afgøre og afslutte forhandlinger imellem forskellige erfaringshorisonter. Den er først og fremmest udmærket ved sin opbyggelighed, ved den subjektiveringsproces, som den både muliggør og tilslører.

Fortællingens opbyggelighed: Den betingede anerkendelse

Med opbyggelighed mener jeg her, hvordan fortællinger og forhandlinger om objekter (som for eksempel hashafhængighed) bidrager til at anerkende og altså opbygge selvansvarlige subjekter i bestemte selvforståelser og indbyrdes forhold. Fortællingerne på hjemmesiden kan betragtes som en slags prototyper for disse anerkendte subjektiviteter, anvendt som professionel metode. Men som nævnt indledningsvis, så skal vi bredere omkring for at indkredse anerkendelse end blot gøre en betragtning over metodisk indsatte ytringer. Lad os altså se på U-Turns (hjemmesides) ”fitness-” og common sense-orienterede anerkendelsespraksis i denne sammenhæng.

I første omgang giver U-Turn med sin institutionelle realitet de unge (og deres pårørende) en vis læ for det ontologiske uvejr, som afhængighedens dynamik giver anledning til. Afhængighed er som nævnt et selvforhold, og det er næsten umuligt at afgrænse den fra livet i øvrigt og udpege et entydigt ansvar for at håndtere den. Det er meget svært ikke at betragte det som et moralsk og mellem menneskeligt problem, når Jack holder tilværelsens problemer hen med, og spenderer sin tid og sine penge på, at ryge hash. Sagt med andre ord er Jack i fare for at sætte sin anerkendelse som selvansvarlig ung/voksen person over styr, ganske ligesom vi i det foregående kapitel (s. xx) så, hvordan Lises anerkendelse blev truet af, at datteren kaldte hende for misbruger. Her er det måske, at U-Turns anerkendelse af, at Jack lider af den veldefinerede sygdom ”hashafhængighed”, kan

hjælpe. Også hvis ordet ”afhængighed” undgås, ligesom ordet ”fedme” undviges i fitnesscenter-reklamer. Det er netop ikke bare et ord. Hele U-Turns institutionelle realitet og magt som specialinstitution står bag og kobler Jacks misere sammen med de mest gangbare transcendent referencer.

Men den anerkendelse, som U-Turn dermed formidler, er alligevel både betinget og midlertidig. For de ældre stofmisbrugere i substitutionsbehandling kan sygdommens blåstemplede objektivitet formidle en varig, men alligevel også meget prekær og kun delvis økonomisk og social anerkendelse i velfærdsstaten i skikkelse af en pension;¹⁹ men det er sjældent relevant for Jack og de andre U-Turn-brugere (som netop er unge). For dem er U-Turns sanktionering af afhængighed en anerkendelse givet på forventet efterbevilling. Den forudsætter en efterfølgende substantialisering. Anerkendelsen som afhængig forudsætter i det lange løb, at man ophører med at være afhængig. Hvis ikke Jack på en eller anden måde træder ud af Jack-Ass’s skygge, så bliver ”afhængigheden” en objektivisering, som ikke formidler hans anerkendelse, men det modsatte. Han smelter sammen med sin lidelse; den ”rene” Jack kan ikke længere isoleres og gives anerkendelse. Vi kan således se på de *krav*, der stilles, og de *måder*, hvorpå Jack kan opfattes som værende på vej ud af skyggen, for at få et indtryk af, hvordan den common sense-baserede og fitness-orienterede rådgivning (inkl. hjemmeside) er opbyggelig.

Her må vi først huske på, at sygdommens objektivitet heller ikke med hele U-Turns patos er stærk nok til, at Jack så at sige kan nøjes med *compliance* – at følge lægens anvisninger og så i øvrigt vente på at blive rask. Selv i en version, som er optimalt koblet op på diagnosens internationale standard, påviseligt afvigende hjerneprocesser og smertefulde personlige erfaringer, er afhængigheden, som vi så, stadig i høj grad og eksplicit et spørgsmål om subjektive målestokke og valg, en viljens sygdom. Hvis Jack blot fralagde sig ansvaret og overlod sin helbredelse til de professionelle, så ville hans vilje netop derved fremstå temmelig underdrejet. Jack må derfor tværtimod *fremstille sin subjektivitet* på særlige måder, der *viser, hvordan hans vilje er i genoptræning* og udvikler sig, og hans fremstilling må på den anden side bekræftes eller *bevidnes* socialt.²⁰

Det er netop dette display af vilje, som traditionelt har været iscenesat omkring fortællingen om det epistemologiske bruds åbenbaring og frelse. Etableringen af en kritisk objektivitet var samtidig en anerkendelse af klientens vilje til at overgive sig til den sande selverkendelse, en overgivelse, der paradoksalt nok var den syge viljes eneste sunde mulighed. Bruddet rensede det nye subjekt for afhængighedens moralske virvar ved at indskrive det i en ny og bedre metafysik. Bevidningen af klientens subjektivitetsfremstilling skete som en neutral og upersonlig sanktionering af bruddets sandhed: en terapeutisk tolkning. Anerkendelsen af metamorfosen kom desuden til udtryk i det terapeutiske rums puppe: Beskyttelsen af det terapeutisk afklædte, nøgne menneskes private intimitet, der endnu kun potentielt og forsøgsvis var klædt på, genforankret i det almene i en ny metafysik, blev varetaget af reglerne om fortrolighed, neutralitet (og i psykoanalysen desuden ”abstinens”, altså at klienten skulle afholde sig fra at ”omsætte” terapien til handling undervejs). Men i en common sense-baseret og fitness-orienteret sammenhæng er metamorfosen og forpupningen sløjfjet, sammen med den alternative almene metafysik. Det betyder, at kravet om fremvisning af subjektivitet må *træde direkte og eksplicit frem* som et ritual. Jack må skrifte sine synder i en *offentlighed* for at fremtræde troværdig. I stedet for en terapeutisk tolkning må en anden slags bevidning iscenesættes, som fremstiller og sanktionerer, hvordan Jacks fortælling modsvarer common sense. Dette aspekt er velkendt fra narrativ rådgivning, hvor den terapeutiske tolknings ”autoritative” almengørelse netop er forladt til fordel for en bevidning, der fremstiller common

¹⁹ Se herom især Esben Houborgs analyser af, hvordan der fremstilles subjektivitet i substitutionsbehandling (2006).

²⁰ Valverde (1998) beskriver i øvrigt, hvordan der allerede i starten af det 20. århundrede udvikledes alkoholbehandling, som bestod i en ”viljens gymnastik”: Ligesom kroppen skulle viljen på én gang trænes og fremvises for at blive styrket.

sense i sin minimale udgave som den ene fortællings genklang i den anden (Holmgren 2008, Monk m.fl. 1997, White 2005, White 2007, White & Epston 1990). U-Turns hjemmeside, som gengiver de unges refleksioner af forskellig art over for dens temaer, henvendt til offentlighedens løsrevne individer, kan også selv betragtes som en sådan arrangeret bevidning.

Selv uden en given metafysik er en hel del fastlagt om, hvad dette skriftemål skal indeholde. Den unge må fremstilles som *forblivende* sig selv: Den unge er blevet klogere, men han er *ikke blevet en anden*. Skriftemålet må derfor fremstille en *læreproces*; ikke en radikal forvandling, men en positiv proces, der understreger kontinuiteten mellem den unge før, under og efter U-Turn.²¹ Dette aspekt er særlig tydeligt iscenesat og udviklet i forskellige versioner af psyko-edukation, men det er også fremtrædende i narrativ terapi, som princippet om at gøre de positive fortællinger (der allerede findes som ”unique outcomes” og som ”det fraværende implicite”) mere fyldige, og på U-Turns hjemmeside som netop den positive fortælling om, hvordan allerede givne ressourcer og potentialer blev realiseret.

Som vi ser det så plastisk og poetisk udtrykt i ”Brevet”,²² må selvet til gengæld fremstilles i to adskilte dele – som en tredje del må fremstille og håndtere: På den ene side den, som er opslugt af og i afhængigheden, på den anden side den, som ærligt og redeligt er ved at lære at få bugt med den. Afhængighedens syge selvforhold må inddæmmes som noget, der er uden kobling til eller implikationer for det lærende selvforhold, selvom den fra dette lærende selvforholds perspektiv har haft skadelig indvirkning på hverdagslivet. Det er dette krav, der mødes med sygdomsbegrebet, og som for eksempel også kommer til udtryk i den kognitive terapies konstruktion af skadelige ”automatiske tanker”; men kravet er nok mest eksplicit reflekteret i den narrative terapies nævnte begreb om eksternalisering.

Med den fraværende metafysik og den fraspaltede sygdom bliver den unge ikke anerkendt qua sin ansvarlighed over for en totalitet i eget eller samfundets liv. Derimod må common sense etableres ved, at den unges givne ”værdier” og præferencer sættes på begreb og ophøjes til den etiske standard, som afhængigheden har gjort det svært at leve op til, men som den unge med sin læreproces og sine valg nu omsætter i handling. Viljen fremvises her som en rationel, men derudover *vilkårlig* prioritering af præferencer. Dette aspekt er særligt klart udtrykt i den udbredte rådgivningsmetode ”Motivational Interviewing”, hvor klienten opfordres til at nedskrive lister med fordele og ulemper ved at fortsætte med at tage stoffer (Miller & Rollnick 1991), men det er også grundlæggende i kognitive og narrative terapier i skikkelse af princippet om ”terapeutisk neutralitet”.

Sammenlagt er disse krav ret tæt på, hvad White, Epston og andre (op. cit.) beskriver, som kernepunkter i narrativ terapi. Narrativ terapi kan på denne måde ses som dén form for common sense-baseret rådgivning, som mest eksplicit og bevidst fokuserer på rådgivningens opbyggelige eller subjektiverende effekt.

Kritik

Men kravene har også nogle konsekvenser for, hvordan den unge kan anerkendes; konsekvenser, som fra dette faglige perspektiv er utilsigtede eller paradoksale, og som altså kan formuleres som en *kritik*.

For det første er kravet om selvets fragmentering (eksternalisering) et tab af rådighed over netop afhængighedens karakter af spaltet selvforhold. I det omfang, afhængigheden (som i ICD 10) opfattes som en modsigelsesfyldt og uhåndterbar prioritering mellem ønsker, og altså en

²¹ Læringsbegrebet kan i det hele taget ses som et begreb om det aspekt ved dannelsen, som forudsætter et allerede givet subjekt – og altså abstraherer fra de processer, hvor subjektet konstitueres. Se Nissen (2006).

²² Navnlig i en scene, hvor Jack ser sig i spejlet, og hans spejlbillede pludselig fordobles, og hans ene ”alter ego” har Jack-Ass’ hat på.

problematisk fragmentering af viljen, så tilskrives denne fragmentering ganske vist en ny mening – for eksempel i narrativet om Jacks heroiske kamp mod Jack-Ass – men den *fastholdes* også. Forsøg på at overvinde den i form af en almengørelse, en etablering af et nyt totalt selv, der kunne rumme skyggesiden i en forvandlet form, blokeres af kravet til subjektivitetsfremstillingen af Jack som den figur, der allerede er velkendt fra hverdagslivet, og bevidnet som således bekendt. Den paradoksale konsekvens er en fornyet moralisering: Den unge anerkendes alligevel ikke, som han ”er” (i en nydannet selvets metafysik), men kun som han pragmatisk set burde være, og det vil igen sige, at anerkendelsen lukker øjnene for en vedvarende dæmoniseret skyggeside.

For det andet betyder forankringen i den unges givne værdier og bevidningens rituelle karakter, at anerkendelsens sociale sanktionering – den konkrete magt, som de sproglige fremstillinger praktiske betydning er forankret i – bliver *vilkårlig*. Den kollektive etik, hvor indenfor den subjektivitet (vilje), som den unge fremviser, kunne tænkes at være meningsfuld, er tavs eller reduceret til en (ny)liberal forestilling om det absolut gode ved, at hver enkelt realiserer sine mål. En forestilling, som kan være smuk, men som står helt uformidlet over for alle de andre hensyn og interesser, som reelt også indgår i konkrete vurderinger. Det betyder i praksis, at den konkrete betydning af den anerkendelse, som fremvises – som verbal værdsættelse, på hjemmesiden osv. – hviler på ikke-reflekterede, lokale autoritetsforhold, som den unge således er henvist og udleveret til, herunder ikke mindst den professionelle autoritet.

For det tredje lukkes det tilgængelige repertoire af mulige betydninger omkring hverdagslivets selvfølgeligheder. Den unge anerkendes i sin optimerede håndtering af det allerede givne hverdagsliv, ikke for sin realisering af menneskelige idealer, som rummer og samtidig radikalt nykonstituerer dette hverdagsliv. Livet reduceres til hverdagslivets allerede kendte banaliteter. Det indebærer også, at dets heterogene praktisk-materielle realitet ikke kan tjene som fond af vilkår og forandringsmuligheder, som kan overraske og udgøre nye transcendent referencer. Hverken skabende virksomhed eller de bestandigt udfordrende træk ved livsforløbets eksistentielle vilkår kan fremstå i andet end bornerte og tæmmede udgaver.

Reartikulering: Den anden side af sagen

Denne kritik er imidlertid, som nævnt, delvist urimelig. Som jeg allerede har antydnet, angår den snarere en bestemt ”fitness-orienteret” og common sense baseret fortolkning og ordning af U-Turns rådgivning (inkl. hjemmeside) end denne praksis selv som absolut enhed eller alle dens deltagere. U-Turn er som alle institutioner en sammensat, broget og mangesidet praksis i udvikling.

I forlængelse af kritikken kan U-Turn også udpeges og reartikuleres som prototypisk for en helt anden måde at forbinde brugeres og rådgiveres begreber, og dermed også en anden måde at forhandle objektivitet på. Denne anden måde kan knytte an til de kritiske, kulturpædagogiske eller ”lokal-kulturelle” metoder, som blev udviklet i 1990’ernes sociale arbejde med unge i København i projekter som Sjakket, Gadepulsen, Vilde Læreprocesser m.v. (og som jeg og andre har diskuteret andetsteds, bl.a. i Mørck 2006, Nissen 1998, 2002a, 2004a, 2004b, 2000a, 2000b). Den kan således stilles op som *alternativ* til (en bestemt common sense-udlægning af) narrativ rådgivningsmetode. Men den kan faktisk også forbindes med andre sider af den narrative terapitradition selv. Her findes nemlig også tendenser til at problematisere og overskride, ikke bare common sense forestillinger om psykiske problemer som misbrug (der netop ses som undertrykkende diskurser), men også selve terapiens form, altså det afgrænsede terapeutiske rum, terapeutens selvfølgelige autoritet, og terapiens uforpligtende og individualiserede relation til livspraksis (for eksempel i Fisher 2005, og i dele af fremstillingen hos White 2007, og Holmgren 2008). Heller ikke en strømning/tradition som

”narrativ terapi” er entydig og homogen, og faktisk er U-Turn et af de steder, hvor jeg selv har lært om den mere kritiske side af traditionen.²³

Jeg kan kun ganske kort og lidt for abstrakt skitsere denne reartikulering her. Den kunne måske udfoldes gennem et praksisforskningsprojekt?

Vi kan begynde med navnet. I U-Turn selv har navnet (og det tilhørende logo) været kritiseret for at signalere, at den unge før ”vendingen” udelukkende var på gale veje; kravet om en kovending er så at sige lidt for tæt på den gammeldags-moderne kritiske tænkning. Men når jeg selv (s. 8) tog det som signal for en 180° drejning af den københavnske tilgang til unge rusmiddelbrugere, var det også en forenkling. Den embedsperson, der formulerede kommunens bredere sociale tilgang til unge i 1990’erne, er nu leder af U-Turn. U-Turn er en specialinstitution, men som sådan er den i frontlinjen i bestræbelserne på at udvikle tilgange til problematikken, som vrister sig fri af sygdomsbegrebets stigmatisering og individualisering. Der er således også en stor grad af kontinuitet mellem det ovenfor nævnte innovative sociale arbejde med unge og U-Turns arbejde med rusmiddelbrugere, og dets placering og identitet i praksisfeltet.

Derfor kan vi også læse hjemmesidens tendens til at undvige de diagnostiske termer på en anden og mere perspektivrig måde end ovenfor (s. 5 og s. 7): Der raser faktisk stadig en kamp om kategorierne. Den kommer bl.a. til udtryk i, at U-Turn afviser at lade sig indrullere i den aktuelt pågående implementering af en standardiseret informationsmæssig infrastruktur, der bl.a. nødvendiggør, at brugerne mødes med et såkaldt ”ASI (addiction severity index)”-interview, som man i U-Turn opfatter som stemplende. Det er lykkedes indtil videre; men U-Turn kan selvfølgelig ikke bare selv bestemme. Det ses også på hjemmesiden: Jo tættere, vi kommer på dens mere forskningsmæssige og byråkratiske dele, desto hyppigere forekommer også de diagnostiske begreber – som uanset intentioner og opfattelser blandt medarbejderne i U-Turn er organiserende for, hvad der kan stå i udviklingsplaner m.v., hvad der gælder for henvisningsgrund i det sociale system, hvad der gælder som dokumenteret viden osv. I denne brudflade kan vi se U-Turn kæmpe for at omdefinere sit eksistensgrundlag.

Og jeg kan i øvrigt vende blikket og overveje, om jeg selv, uanset kritiske intentioner, også allerede i min rammesætning af kapitlet her med begrebet ”hashafhængighed”, medvirker til at binde U-Turn til diagnosens standard!

Dernæst kan jeg tage udgangspunkt i de netop fremførte kritikpunkter.

1. Eksternaliseringen kan betragtes som en overgangsfase til en ny re-identifikation inden for rammerne af en etik, som også er institutionens egen. Herved overvindes både den ideologiske spaltning af selvet og andetgørelsen af misbrugerne. Det særligt udfordrende ved dette vil være, at det forudsætter en *kritisk almengørelse* af afhængighed/stofbrug som kulturtræk. Den defensive terapeutiske neutralitet, som forener det banale med det vilkårlige, må forlades til fordel for en opmærksomhed på, hvordan de unges vanskeligheder og potentialer udfordrer den herskende konsensus, bl.a. på spørgsmålet om, hvordan rusmidler og andre psykofarmaka indgår i hverdagslivets almindelige instrumentalitet. Hertil hører også en opfattelse af velfærdsstatslige ydelser som offensivt, progressivt værdibundne, værdibærende, og værdiskabende. En sådan opmærksomhed rummer dog en ”neutralitet” som delelement (”ophæver” den dialektisk) i den forstand, at den umiddelbare normativitet erstattes af en formidlet, selv- og kulturkritisk sådan. Denne konsekvens er faktisk allerede også antydnet som aspekt ved narrativ terapi i visse fremstillinger (bl.a. i White 1997). Spørgsmålet er imidlertid også, hvor godt den passer til dens poststrukturalistiske filosofiske baggrund, idet den forpligtende etisk-politiske helhedstænkning,

²³ Tak især til Sonny Kaasing Nielsen for det. Tak også til Anette Holmgren for hendes diskussionsbidrag til dette kapitel ved konferencen, der bar denne bogs navn, i december 2008, hvor vi diskuterede hele denne historie med lidt mere vægt på narrativ terapi end i denne tekst.

som det implicerer, udfordrer dennes forestillinger om fragmenteret subjektivitet, såvel som dens ideer om negativ, anti-metafysisk filosofi.

2. Overskridelse af en vilkårlig ”værdsættelse” i retning af egentlig anerkendelse fører videre i retning af en problematisering og ideologisk selvkonstituering af ”communities of concern”, som erstatning/udvidelse af rådgiverens autoritet (se for eksempel Cornett 2003, Madigan & Epston 1995).²⁴ Her peges ud i unges såvel som rådgivernes netværk / fællesskaber med spørgsmål om, hvordan en offentlig institution som U-Turn kan overleve og samtidig indgå i, og medskabe, de unges miljøer, familier m.v. med magt bag sine udsagn – spørgsmål, der bliver politiske, både i den forstand, at de angår magtforhold og sætter rådgiverne såvel som de unge på spil, og i den forstand, at de handler om at sætte dagsordenen i en bredere offentlighed.

3. Overskridelse af hverdagslivets diskursive repertoire kan dermed endelig ske ved, at en ny form for reflektiv ”kritisk epistemologi” realiseres i en kreativ, kulturproduktiv og politisk praksis. Vi får her øje på, at *fremstillingen* af common sense allerede *indebærer* dens overskridelse. Den narrative traditions bevidning er i den forstand også mere end blot en spejling i common sense: Når den ene fortælling sætter den anden i gang, sker der potentielt en skabende fremstilling og dermed en almengørelse. Denne side kan netop også ses udfoldet i U-Turns eksperimenter med at koble ”rådgivning” til forskellige former for kulturproduktion.

Lad os se kort på musikvideoen ”Brevet” ud fra disse opmærksomheder.

a. Omkring midtvejs siger Jack til Jack-Ass: ”Jeg har lært at leve med, at du er en del af mig selv – begynd og tæl” – hvorefter han tæller ned på fingrene, og Jack-Ass forsvinder; men straks efter vender han tilbage med større styrke. I slutscenen beskriver Jack sig selv som arret og ældre end sin alder. Måske er nedtællingens over-optimistiske udsondring af en fjende, han må leve med ved hjælp af simple psyko-teknikker, forvandlet til, at udsagnet er givet eksistentiel substans som blivende erfaringsspor på egen krop og tidslighed. Men hvordan har han mon klaret den forvandling, og hvordan kan vi forstå dens værdier? Ligesom det gælder 12-trinsprogrammerne (AA, NA osv. – se herom bl.a. også Nissen 2002b), må man her kunne rette fokus mod den etik, hvormed man opbygger og driver fællesskaber, hvori man kan omforme sin afhængighed og vokse som menneske ved det. Det er en sådan kollektiv etik, og ikke ”Jacks” tilfældige præferencer, der kommer til udtryk i ”Brevet”.

b. I ”Brevet” er fællesskaberne omkring ”Jack” spaltet op på en måde, som er klassisk for feltet: På den ene side gruppen, som frister og presser (i subkulturen); på den anden side gruppen, som støtter (i behandlingen?). Den slutter som nævnt med, at Jack sender en flaskepost af sted og opdager, at en flok andre unge står på stranden og gør det samme. Flaskeposten kan være metafor for en længsel efter at blive hørt. Men dette spørgsmål om, hvordan strandbreddens fællesskab forbinder sig med de åbne horisonter ditto, bliver også et politisk spørgsmål om den magt, som formidles af rammen, nemlig af U-Turn og af hjemmesidens teknologi.

c. Hvis vi ser nøjere efter på ”Brevet” og andre produktioner på hjemmesiden, så bliver det også klart, at den fremstilling, der her finder sted, langt fra kun er en immateriel semantisk formning i en given diskursiv orden. Bl.a. udgør de filmiske, poetiske og musikalske former materialiteter, der giver ”generous constraints” (Gomart 2002) på mange planer, lige fra produktionsprocessens praktiske krav til koordineret kollektivitet, over de forskellige slags subkulturelle forbilleder og publikummer, som man orienterer sig imod,²⁵ og til de kunstneriske formers overraskende og frugtbare flertydigheder. For eksempel kan man få mange betydninger ud af, at i den scene, hvor

²⁴ Se <http://narrativeapproaches.com/> – men se så også

http://www.thecommunityofconcern.org/takes_community/existing.asp, hvordan denne overskridelse også kan realiseres i en nykonservativ kommunitaristisk form, som det bl.a. også kendes fra TV-showet Dr. Phil.

²⁵ Et kulturelt forbillede kan bl.a. være L.O.C.’s ”Frøken Escobar”, se evt.

<http://www.dklyrics.dk/index.php?s=lyrics&&id=19> og <http://www.youtube.com/watch?v=SP5jZIBbPfl>.

Jack falder for fristelsen fra Jack-Ass, overlader han ordet til en engelsksproget sang, hvor "the monster within" besynges særdeles attraktivt; eller af, at han straks efter siger: "Men jeg narrer ingen. Håbet har åndet mig i nakken hele dagen, langsomt listet sig ind i min krop og mine tanker." U-Turn har længe haft en målsætning om at udfolde et sådant arbejde med fællesskaber, miljøer og netværk frem for kun med individer. En vigtig del af dette arbejde har været udfoldet som konsultation og andre bidrag til kompetenceudvikling i alle de øvrige institutioner og tiltag for unge i København. En anden del er vokset frem som et arbejde med forældre, der inkluderer rådgivning, kurser, hjemmebesøg m.v.²⁶

En tredje del handler om de unges egne miljøer. Alle institutioner skaber uvægerligt ungdomsmiljøer, men det er en uhyre vanskelig sag for en kommunal institution at arbejde pædagogisk i og med de unges egne "uformelle", "subkulturelle" miljøer. Det er i høj grad det, der er udviklet erfaringer med i de førnævnte københavnske unge-indsatser som Sjakket, Vilde Læreprocesser m.fl., hvor man formulerede princippet om at "møde de unge på neutral grund og i bevægelse". Et af problemerne er, at "officielle institutioner" kommer til at blive medansvarlige for ting, som ikke er 100 % dydige – altså at man ikke kan opretholde den traditionelle absolutte adskillelse mellem de unges og de voksnes domæner. For at undgå risikoen for den altid truende "skandale" må man som regel sikre et magtmonopol (i modsætning til "neutral grund"), som medfører, at de unge søger at danne deres egne miljøer andetsteds eller i det skjulte. Derfor har jeg i mine diskussioner med U-Turn hele tiden peget på dette som en stor udfordring.²⁷

Men måske er et sådant ungdomsmiljø bl.a. ved at blive til i skikkelse af en *brevkasse*, hvor nogle af de unge arbejder med at give råd til forældre, sagsbehandlere m.fl.,²⁸ og på den måde anerkendes de som "ekspertpanel". Således skriver en sagsbehandler ind og spørger, om det er en god ide at motivere en hashryger med urinprøver og andre kontrolmidler. Det synes "Anna og Mette fra U-Turns unges ekspertpanel" ikke, er nogen god ide. I stedet foreslår de bl.a. kortlægning og motion, og de tilføjer:

Men giv ham også råd som kan hjælpe ham godt i gang, du kan også prøve at anbefale at han kun kan prøve at ryge fredag, lørdag og søndag bare for at skære ned. Eller hvis han holder en pause i en uge, for så bliver han ekstremt skæv når han så ryger.²⁹

Netop som man tror, at de unge blot er marionetdukker for en traditionel kognitiv metode og "skadesreduktions"-tænkning, så stikker en helt anden etik pludselig hovedet frem. Skiftende sindstilstande formuleres som et gode: Sidegevinsten ved at holde en pause er, at man kan blive ekstremt skæv.

Men – uha-dada!, vil bekymrede eller konservative læsere tænke. Kan Københavns Kommunes institution virkelig forsvare det? Hvad er bedst: Censur og dobbeltmoral, eller laissez-faire og anløben moral? I denne problematik hjælper common sense og fitness-orientering ikke, for hvis de unge skal anerkendes *som ekspertpanel*, så er det ikke nok med en journalistisk formidling af deres givne, vilkårlige værdier. Det er derimod et mangesidet politisk, kulturelt og pædagogisk arbejde, som blander de unges subkulturelle fremstilling af egne standarder for det gode liv med kommunens målsætninger om sundhedsfremme, inklusion m.v. – og som hele tiden må forholde sig til, at begge dele er særdeles modsigelsesfyldte og omkæmpede. Og det er netop dette arbejdsfelt, der på udmærket vis er åbnet med brevkassen.

²⁶ Se <http://www.urn.dk/content/dk/foraldre>.

²⁷ Se for eksempel Nissen & Madsen (2004) på http://www.dsfa.dk/arrangementer/unge_og_stofmisbrug/Morten%20Nissen.pdf.

²⁸ Se <http://www.urn.dk/content/dk/brevkasse>.

²⁹ http://www.urn.dk/content/dk/brevkasse/sporgsmal/hvordan_motiverer_jeg_en_hashryger.

Et udvidet begreb om anerkendelse

I dette kapitel har jeg søgt at vise, hvordan de anerkendelsesprocesser, som på U-Turns hjemmeside kan ses i spil, rummer meget mere end blot en social eller kommunikativ gestus i en isoleret sproglig udveksling mellem individer som beskrevet i en ”metode”.

Anerkendelse er, når det gives social gyldighed, at et menneskes vilje forstås som (etisk) meningsfuld, og dette menneske dermed, som deltager i sociale sammenhænge, kan blive til som et subjekt, der er selvansvarligt og har handleevne og råderum.

Anerkendelse er altså et intersubjektivt forhold. Selvom man kan fokusere på en afgrænset relation (for eksempel i en samtale), så indgår den (hvis den betyder noget) altid i omfattende netværk af forskellige fællesskaber og deres deltagere, og anerkendelse er således også en (mere eller mindre institutionaliseret) regulering af adgang til og deltagelse i fællesskaber. Sagt på en anden måde er enhver anerkendelse (lige såvel som underkendelse) uomgængeligt et magtforhold, der selv indgår i og formidler flere magtforhold.

Med dette in mente kan vi se, hvordan de anerkendende pædagogiskers og rådgivningsmetoders interesse for sproglig orden (for diskurs eller kommunikation) er helt berettiget, men også begrænset, hvis ikke det medtænkes, at der neden under eller bag ved den sproglige ytring er en verden af praktisk, materiel og politisk art, hvori ytringen hele tiden bliver prøvet og sanktioneret, ophøjet, forvandlet, udvandet osv.

De begreber, som man anerkender (eller underkender) med – for eksempel begrebet hashafhængighed – opnår (eller fratages) i disse processer objektivitet. Det er således denne principielt altid prekære objektivitet, som formidler anerkendelsen og dermed muligheden for at dannes som subjekt.

Hvis ikke denne prekære objektivitet medtænkes, når man bruger et anerkendende sprog, så bliver det meget let til ”double bind”, altså til dobbeltbundne udsagn, som det er umuligt at handle på, men som det også – fordi det er eksistentielt betydningsfuldt – er umuligt at ignorere (Bateson 1972).

Vi kan imidlertid, i min forståelse, ikke give substans til den anerkendelse af ungerusmiddelbrugere, som kan ses på U-Turns hjemmeside, ved at vende tilbage til en kritisk moderne epistemologi, hvor misbrugets selvbedrag overvindes i samme bevægelse som behandlernes traditionelle snæversyn. En sådan fremgangsmåde ville gøre os uforstående over for det pragmatiske fokus på sproget, som hjemmesiden og dens påkaldelse af ”systemiske, narrative og coaching-orienterede elementer” udgør og vidner om, fordi den sproglige formidling måtte opfattes som uvæsentlig. Vi ville dermed være forpligtet til at genetablere en naiv sandhed efter den kritiske fase, forsvarsløse og blinde over for næste drejning på selvbedragets skrue, næste bølge af kritik (sådan som det netop var karakteristisk for psykologiens metafysikker fra Freud og frem) – og dermed over for, at anerkendelse slår om i underkendelse.

Men heller ikke common sense er nok. De paradokser, som jeg har søgt at vise, at man løber ind i, når kritik erstattes af journalistisk kommunikationspragmatik, er dybest set også forbundet med, at den sproglige formidling, med dens vidtforgrene og prekære objektivitet, miskendes. Også her vil man miste grebet om, hvorvidt en udtalt anerkendelse udfoldes og får betydning, eller om det slår om i sin modsætning. Ikke fordi man overser sprogets magt, men tværtimod fordi man stirrer sig blind på det som umiddelbar udveksling af ord og fortællinger, der ”virker” – og dermed allerede på forhånd har lukket sig inde i magtens sprog, den nyliberale styringsrationalitet.

Man har kun gjort halvt op med sygdomsbegrebet ”hashafhængighed” (eller ”-misbrug”) og dets underkendende (individualiserende, stemplende, udstødende) effekter ved taktisk at undvige ordet, eller ved at undlade at tale om de vanskeligheder, som begrunder, at folk opsøger en behandlingsinstitution eller dens hjemmeside. Begrebets betydning og brug er allerede for længe indlejret i netop den samme slags pragmatik. Det fungerer ikke og bør ikke kritiseres som et

tingsbegreb i en absolut metafysik, men som et smidigt grænse-objekt i en common sense. Det er som sådan, det har så stor, og formentlig voksende (Sedgwick 1993), magt over sindene. Den postmoderne – eller post-strukturalistiske – refleksivitet, som giver os en værdifuld opmærksomhed på anerkendelse og dens sproglige former, behøver imidlertid ikke blive lukket ned i den samme nyliberale pragmatik. Den kommer faktisk først til sin ret i mere radikale udgaver, der ikke viger tilbage for anerkendelsens mest kritiske fordringer: at rokke ved almene politiske og kulturelle forhold og at bidrage til den skabende proces at formulere og realisere etiske fællesskaber.

Litteratur

- Asmussen, V. & Jöhnke, S. (2004). *Brugerperspektiver - fra stofmisbrug til socialpolitik?* Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.
- Bateson, G. (1972). *Steps to an Ecology of Mind*. New York: Ballantine Books. (På dansk: *Mentale systemers økologi, skridt i en udvikling*, København: Akademisk Forlag, 2005)
- Berger, P.L. & Luckmann, T. (1966). *The Social Construction of Reality. A Treatise in the Sociology of Knowledge*. New York: Doubleday Anchor Books. (På dansk: *Den samfundsskabte virkelighed. En videnssociologisk afhandling*. København: Akademisk Forlag, 2008).
- Bowker, G. & Star, S.L. (1999). *Sorting Things Out. Classification and its Consequences*. Cambridge, Mass./London: MIT Press.
- Canguilhem, G. (1991). *The Normal and the Pathological*. New York: Zone Books.
- Cornett, J.A. (2003). Fællesskabende. En problematisering af recovery-tænknings individualisering og et udkast til en community psykologisk socialpsykiatri. *Social Kritik*, 86: 89-95.
- Dreier, O. (2008). *Psychotherapy in Everyday Life*. Cambridge, Mass, New York: Cambridge University Press.
- Edwards, D. & Potter, J. (1992). *Discursive psychology*. London: Sage.
- Englund, G. & Hassela-kollektivet (1980). *Hassela – tvangen til frihed. Alternativ opdragelse af unge misbrugere*". Holte: Soc Pol.
- Fisher, A. (2005). Power and the promise of innocent places. *Narrative Network News*, 12-14.
- Foucault, M. (1973). *The order of things*. New York: Vintage Books. (På dansk: *Ordene og tingene*. Frederiksberg: Det Lille Forlag, 2006)
- Garfinkel, H. (1984). *Studies in Ethnomethodology*. Cambridge: Polity Press.
- Goffman, E. (1986). *Frame Analysis. An Essay on the Organization of Experience*. Boston: North Eastern University Press.
- Gomart, E. (2002). Towards generous constraints: Freedom and coercion in a French addiction treatment. *Sociology of Health and Illness*, 24: 517-549.
- Gomart, E. & Hennion, A. (1999). A sociology of attachment: music amateurs, drug users. In J.Law & Hassard (Eds.), *Actor Network Theory and After*. Oxford: Blackwell: 220-247.
- Hacking, I. (1995). *Rewriting the Soul. Multiple Personality and the Sciences of Memory*. Princeton, New Jersey, USA: Princeton University Press.

- Hanson, F.A. (1993). *Testing Testing: Social Consequences of the Examined Life*. Berkeley: University of California Press.
- Hegland, T.J. (1982). *Aktionsforskning. Erfaringer og refleksioner*. København: Nyt fra Samfundsvidenskaberne.
- Holmgren, A. (2008). *Terapifortællinger – Narrativ Terapi i Praksis*. København: Dansk Psykologisk Forlag.
- Honneth, A. (2003). *Behovet for anerkendelse*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Horkheimer, M. & Adorno, T.W. (1969). *Dialektik der Aufklärung. Philosophische Fragmente*. Frankfurt/M: S. Fischer Verlag. (På dansk: *Oplysningens Dialektik. Filosofiske Fragmenter*. København: Gyldendal, 2001).
- Houborg Pedersen, E. (2006). *Stofmisbrug, metadon, subjektivering. Historiske og aktuelle fremstillinger af stofmisbrug. Ph.d.-afhandling*. København: Sociologisk Institut, Københavns Universitet.
- Ilyenkov, E.V. (1977). *Dialectical Logic. Essays on its History and Theory*. Moskva: Progress Publishers. (Online på <http://www.marxists.org/archive/ilyenkov/works/essays/index.htm>).
- Jensen, U.J. (1983). *Sygdomsbegreber i praksis. Det kliniske arbejdes filosofi og videnskabsteori*. København: Munksgaard.
- Jensen, U.J. (1984). *Moralsk ansvar og menneskesyn. Om holdninger i social- og sundhedssektoren*. København: Munksgaard.
- Jensen, U.J. (1992). Humanistisk sundhedsforskning. Videnskabsteoretiske overvejelser. *Udkast*, 20: 113-131.
- Khantzian, E.J. (1977). "The Ego, The Self, and Opiate Addiction: Theoretical and Treatment Considerations". I J.D.Blaine & D.A. Julius (red.), *Psychodynamics of Drug Dependence*. Washington DC: US Department of Health, Education, and Welfare: 101-117.
- Kleinman, A. (1988). *The Illness Narratives. Suffering, Healing, and the Human Condition*. New York: Basic Books.
- Kolind, T. (2007). Form or Content. The application of user perspectives in treatment research. *Drugs: Education, Prevention & Policy*, 14: 261-275.
- Larsen, D. & Wiese, M. (2008). "Godt det ikke er en skrækside". Ny hjemmeside om unge og rusmidler – uden løftede pegefingre. *Stof*, 10: 28-31.
- Latour, B. (1993). *We have never been modern*. Hertfordshire, UK: Harvester Wheatsheaf
- Latour, B. (2005). *Reassembling the Social*. Oxford: Oxford University Press.
- Lyotard, J.-F. (1996). *Viden og det postmoderne samfund*. Århus: Slagmark.
- MacIntyre, A. (1984). *After Virtue*. Notre Dame, Indiana, USA: University of Notre Dame Press.
- Madigan, S. & Epston, D. (1995). "From Spy-chiatric Gaze to Communities of Concern: From Professional Monologue to Dialogue". I S. Friedman (red.), *The Reflecting Team in action*. New York: The Guilford Press: 257-276.
- Marx, K. (2008). Teser om Feuerbach. Marx/Engels: *Udvalgte Skrifter*, Kbh.1973 [On-line]. Januar 2010: <http://www.marxists.org/dansk/marx/45-feuer.htm>.
- Mearns, D. & Dryden, W. (1990). *Experiences of Counseling in Action*. London: Sage.

- Miller, W.R. & Rollnick, S. (1991). *Motivational interviewing: Preparing people to change addictive behavior*. New York: Guilford Press. (På dansk: *Motivationssamtalen*. København: Hans Reitzels Forlag, 2004).
- Monk, G. m.fl. (1997). *Narrative Therapy in Practice. The Archeology of Hope*. San Fransisco: Jossey-Bass. (På dansk: *Narrativ terapi i praksis, håbets arkæologi*. København: Akademisk Forlag, 2007).
- Mørck, L.L. (2006). *Grænsefællesskaber. Læring og overskridelse af marginalisering*. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.
- Mørck, L.L. & Nissen, M. (2005). "Praksisforskning som deltagende kritik. Mellem mikrofonholderi og akademisk bedreviden". I G. Christensen & T.B. Jensen (red.), *Psykologiske og pædagogiske metoder. Kvalitative og kvantitative forskningsmetoder i praksis*. Frederiksberg: Forlaget Samfundslitteratur.
- Mørck, L.L. & Nissen, M. (2001). Vilde forskningsprocesser. Kritik, metoder og læring i socialt arbejde. *Nordiske Udkast*, 29: 33-60.
- Nissen, M. (1998). "Ideologies and developments in practical dealings with addiction". I M. Fried & G. Wolf (red.), *Erkenntnis und Parteilichkeit. Kritische Psychologie als marxistische Subjektwissenschaft*. Berlin/ Hamburg: Argument Sonderband 254 : 229-240.
- Nissen, M. (2002a). Straf eller magt? En social kritik af ungdomssanktionen. *Nordiske Udkast*, 30: 36-58.
- Nissen, M. (2002b). To Be and Not To Be. The Subjectivity of Drug Taking. *Outlines*, 4: 39-60.
- Nissen, M. (2004a). "Communities og interPELLerende fællesskaber". I P. Berliner (red.), *Community Psykologi*. København: Frydenlund Grafisk: 95-122.
- Nissen, M. (2004b). How can "young drug misusers" become "persons"? Presentation to the First International Symposium: Health, Humanity, and Culture – Comparative Social Practices, Malibu, Cal., October 2003. [On-line]. Januar 2010: <http://mnissen.psy.ku.dk/Text/SMK03.htm>.
- Nissen, M. (2004c). Wild Objectification: Social Work as Object. *Outlines*, 6: 73-89.
- Nissen, M. (2006). "Pædagogisk psykologi – et bud på en positiv bestemmelse". I B. Elle, K.N. Nielsen & M. Nissen (red.), *Pædagogisk psykologi - Positioner og Perspektiver*. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag: 61-81.
- Nissen, M. (2009). Objectification and Prototype. *Qualitative Research in Psychology* 6:1, 67-87.
- Nissen, M. & Madsen, U. (2004). Forandring af den institutionelle fremstilling af unge misbrugere. Dansk Selskab for Addiktiv Medicin [On-line]. Januar 2010: http://www.dsfam.dk/arrangementer/unge_og_stofmisbrug/Morten%20Nissen.pdf.
- Nissen, M. (2000a). Forebyggelse, oplysning, misbrug – og det levende gode. *Nordiske Udkast*, 28: 61-92.
- Nissen, M. (2000b). *Projekt Gadebørn. Et forsøg med dialogisk, bevægelig og lokalkulturel socialpædagogik med de mest udsatte unge*. Frederikshavn: Dafolo.
- Osterkamp, U. (1976). *Motivationsforschung 2. Die besonderheit menschlicher Bedürfnisse – Problematik und Erkenntnisgehalt der Psychoanalyse*. Frankfurt/New York: Campus Verlag.

- Parker, H., Aldridge, J. & Eggington, R. (2001). *UK Drugs Unlimited. New research and policy lessons on illicit drug use*. New York: Palgrave.
- Revstedt, P. (1995). *Ingen er håbløs. Motivationsarbejde i teori og praksis*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Rose, N. (2007). *The Politics of Life Itself. Biomedicine, Power, and Subjectivity in the Twenty-First Century*. Princeton, New Jersey, USA: Princeton University Press.
- Schutz, A. (2005). *Hverdagslivets sociologi*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Sedgwick, E.K. (1993). "Epidemics of the Will". I M.A.Barale m.fl. (red.), *Tendencies*. Durham: Duke University Press: 130-142.
- Sørensen, J.K. (2003). *Unge rekreative stofbrug og risikovurdering*. Aarhus: Center for Rusmiddelforskning, Aarhus Universitet.
- Steffen, V. (1993). *Minnesota-modellen i Danmark – mellem tradition og fornyelse*. Holte: SocPol.
- Sundhedsstyrelsen (2005a). *Stofmisbrugere i behandling 2004*. København: Sundhedsstyrelsen.
- Sundhedsstyrelsen (2005b). *Unge stofmisbrugere i behandling 1996 - 2003*. København: Sundhedsstyrelsen.
- Szmigin, I.T. m.fl. Re-framing 'Binge Drinking' as calculated hedonism: Empirical evidence from the UK. *International Journal of Drug Policy (Special issue on 'Pleasure and drugs')* (in press).
- Taylor, C. (1995). "The Politics of Recognition". I C. Taylor (red.), *Philosophical Arguments*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press: 225-156.
- Valverde, M. (1998). *Diseases of the Will. Alcohol and the Dilemmas of Freedom*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Valverde, M. (2002). Experience and Truth-Telling: Intoxicated Autobiographies and Ethical Subjectivity. *Outlines – Critical Social Studies*, 4: 3-18.
- Wartofsky, M.W. (1979). *Models. Representation and the Scientific Understanding*. Dordrecht/Boston/London: D. Reidel.
- Watzlawick, P., Beavin, J.H. & Jackson, D.D. (1967). *Pragmatics of Human Communication. A Study of Interactional Patterns, Pathologies, and Paradoxes*. New York: W.W. Norton & Company.
- White, M. (1997). "Challenging the Culture of Consumption. Rites of passage and communities of acknowledgement". I M. Raven (red.), *New Perspectives on Addiction*. Adelaide, AU: Dulwich Centre.
- White, M. (2005). Workshop Notes. [On-line]. Januar 2010:
<http://dulwichcentre.com.au/Michael%20White%20Workshop%20Notes.pdf>.
- White, M. (2007). *Maps of Narrative Practice*. New York: W.W. Norton. (På dansk: *Kort over narrative landskaber*. København: Hans Reitzels Forlag, 2008).
- White, M. & Epston, D. (1990). *Narrative Means to Therapeutic Ends*. New York/London: Norton & Co. (På
- Willis, P. (1976). "The cultural meaning of drug use". I S. Hall & T. Jefferson (red.), *Resistance Through Rituals. Youth subcultures in post-war Britain*. London: Routledge, 106-125.

Willis, P. (2000). *The Ethnographic Imagination*. Cambridge: Polity.

Winsløw, J.H. (1984). *Narreskibet. En rejse i stofmisbrugerens selskab fra centrum til periferi i det danske samfund*. Holte: SocPol.

Zizek, S. (1993). *Tarrying with the Negative: Kant, Hegel, and the Critique of Ideology*. Durham: Duke University Press.